

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS LAIKSI PERUSTUSLAIN 10 §:N MUUTTAMISESTA (HE 198/2017 vp)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikossa mainittua hallituksen esitystä koskevista lisäkysymyksistä (13.6.2018). Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

1) Miten kommentoisitte sotilaallisen toiminnan sisällymistä lakiehdotukseen ja kuulemisissa esitettyä 4 momentin muotoilua?

Esityksessä ehdotettu säännös heijastaa sitä, että sotilaallinen toiminta on luonteeltaan erilaista kuin muu kansallista turvallisuutta uhkaava toiminta. Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on määritelty, mitä perustuslain 10 §:n uudessa 4 momentissa tarkoitettaisiin sotilaallisella toiminnalla. Tiedon hankkiminen säännöksessä tarkoitetusta sotilaallisesta toiminnasta ei edellyttäisi, että tällaisesta toiminnasta aiheutuu vakavaa uhkaa kansalliselle turvallisuudelle. Sotilaallista toimintaa on usein tarpeen seurata pitkäjänteisesti ja systemaattisesti ilman, että seurattavan toiminnan tarvitsisi olla välittömästi uhkaavaa seurannan aikana. Tiedon hankkiminen sisältäisi Suomeen kohdistuvien sotilaallisten ulkoisten toimenpiteiden kartoittamisen ja seuraamisen. Kyse olisi esimerkiksi Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisen sotilaallisen toiminnan kehityksen seuraamisesta tilannekuvan muodostamiseksi. Ilmaisuu kattaisi muun muassa jatkuvan tiedonhankinnan muiden maiden sotilaallisen suorituskyvyn kehittymisestä samoin kuin tiedonhankinnan Suomen maanpuolustukseen kohdistuvasta ulkomaisesta sotilastiedustelusta.

Tietoa sotilaallisesta toiminnasta on välttämätöntä hankkia myös tavoilla, jotka saattavat rajoittaa luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa nykyaikaisessa viestinnässä. Tiedustelutoimivaltuuksia ei ole mahdollista esimerkiksi tietoliikennetiedustelussa kohdistaa niin täsmällisesti, ettei samalla puututtaisi tilapäisesti yksittäisten, tiedustelutehtävään liittymättömien henkilöiden viestintää koskeviin tietoihin. Perustuslakivaliokunnan kuulemisissa ehdotettu muotoilu ei vaikuttaisi mahdollistavan puuttumista ulkopuolisten viestintään tiedonhankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta.

Perustuslakivaliokunnan toimittamassa aineistossa ei ole esitetty perusteluja perustuslain 10 §:n 4 momentin ehdotetulle muotoilulle. Näin ollen ei voida arvioida, onko ajatuksena kuitenkin mahdollistaa sama toiminta kuin hallituksen esityksessä. Ottaen huomioon aiemman täsmällisen sääntelytavan perusoikeuksia koskeissa niin sanotuissa kvalifioituissa lakivarauksissa olisi perusteltua, että sotilaallinen toiminta mainittaisiin säännöksessä nimenomaisesti rajoitusperusteena. Oikeusministeriö ei siten puolla ehdotettua muotoilua.

2) Miten kommentoisitte sitä, että ilmaisu ”rikosten tutkinnassa” ehdotetaan korvattavaksi ilmaisulla ”rikosten torjunnassa”?

Luottamuksellisen viestin salaisuutta voidaan voimassa olevan perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan rajoittaa muun muassa tietynlaisten rikosten tutkinnassa. Rikoksen tutkinnan voidaan sanonnallisesti ymmärtää tarkoittavan vain jo tehtyjen rikosten selvittämistä. Perustuslain 10 §:n 3 momentin tulkinta on kuitenkin laajentunut kattamaan myös tiettyjen rikosten estämisen (ks. PeVL 67/2010 vp, s. 4; PeVL 66/2010 vp, s. 7; PeVL 5/1999 vp, s. 2–3; PeVL 2/1996 vp, s. 1–3). Pitkäaikainen ja vakiintunut perusoikeussäännöksen sanamuodosta eroava lainsäädäntökäytäntö on omiaan muuttamaan perusoikeussääntelyä sanonnallisesti harhaanjohtavaksi.

Aikaisempien perustuslain uudistusten yhteydessä on kiinnitetty huomiota siihen, että perustuslain sisällön tulisi antaa oikea kuva tavallisella lainsäädännöllä toteutettavista perusratkaisuista (PeVM 5/2005 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on lisäksi pitänyt epätyytyttävänä tilannetta, jossa perustuslain 10 §:n 3 momentin soveltamiskäytäntö on osin erkaantunut säännöksen kieliasusta, ja kehottanut valtioneuvostoa harkitsemaan, millaisiin toimenpiteisiin tämän seikan johdosta olisi ryhdyttävä. (PeVL 6/2018 vp, s. 4; PeVL 36/2017 vp, s. 4–5.)

Tämän vuoksi esityksessä on ehdotettu, että perustuslain 10 §:n uudessa 4 momentissa ilmaisu ”rikosten tutkinnassa” korvattaisiin uudella ilmaisulla ”rikosten torjunnassa”. Ehdotuksella ei ole tarkoitus muuttaa oikeustilaa siitä, millaiseksi nykyisen perustuslain 10 §:n 3 momentin tulkinta on muotoutunut perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä. Tulkintakäytännön mukaisesti kyse olisi konkreettisesta ja yksilöidystä rikosepäilystä. Ehdotuksessa käytetty ilmaisu ”rikosten torjunta” käsittäisi siten rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja selvittämisen. Voimassa olevassa, perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyssä toimivaltalainsäädännössä ilmaisu ”rikostorjunta” kattaa nämä edellä mainitut toiminnot. Kielellisesti ”rikosten torjunta” sopii kuitenkin perustuslain tekstiin paremmin.

Oikeusministeriö ei näin ollen puolla sitä, että perustuslain 10 §:n uudessa 4 momentissa käytettäisiin edelleen käsitettä ”rikosten tutkinta” käsitteen ”rikosten torjunta” sijasta.

3) Miten kommentoisitte kiiremenettelyn käyttöä ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan saamat lausunnot (UaVL 3/2018 vp, HaVL 7/2018 vp, PuVL 4/2018 vp) ja hallituksen esityksen antamisesta kuluneen ajan?

Oikeusministeriö ei ota kantaa kiiremenettelyn käyttöön, vaan jättää sen tarpeellisuuden arvioinnin perustuslakivaliokunnalle.